

Exercitatio Theologica In Sententiam Salomonis, Proverbior. XVI, 4. ... Omne operatur Dominus in hoc responsum suum, & impium quoq in diem malum

Argentorati: Pastorius, 1695

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn861543084>

Druck Freier Zugang

49. el. 5.

51

Fa-1092 (51.)

1. Phil. Dav. Kraeuterus de eo, quod sublime est in oratione
adu. Interp. Wertheimensen ad Gen. 1.3. Jenae 1738.
2. Jo. Meisner de imagine Dei in homine ante lapsum ad Gen. 1.
v. 26. 27. Witteb. 1676. rec. ib. 1703.
3. 4. 5. Jo. Chr. Klemmius de $\omega\tau\tau\tau$ protoplastorum serpente
ad Gen. III. 1 ff. Tubingo 1730. 1739.
6. Albertus Schumacher de $\epsilon\mu\tau\tau\tau\tau$ sacrificii Abelis ad
Gen. IV. 4. Brema 1718.
7. Christi. Lud. Schlichter de irida eiusq. emblemate ad Gen.
Gen. IX. 12-17. Hala 1739.
8. Jo. Georg. Neumannus de mensura peccatorum impleta
ad Gen. xv. 16. Matth. xxIII. 32. Witteb. 1702.
9. Pet. Zornius de fisco iudaico eiusq. calumnia S. C. subla-
ta ad Gen. xxi. 10. Ies. vii. 8. Matth. III. 10. Luca 11. 1. 2. 3.
et Actor. v. 37. Sediti 1732.
10. Just. Georg. Bellneri Schilo nodis solutus ad Gen. xxi. 10.
Altorff 1710.
11. Abrah. Colovius de regali sacerdotio ad Orod. xix. 5. 6.
et 1 Pel. II. 9. Witteb. 1679. rec. ib. 1701.
12. Gustav. Peringerus de Asafete, s. hircu emisfario ad
Levit. xvi. Vysalia 1603.
13. 14. Jo. Wissmull de hircu emisfario ad Lev. xvi. Jena
1664 1768.
15. Jo. Joach. Schröderus de hircu emisfario eiusq. ritibus
et mysterio. Narb. 1725.

16. Dav. Richteri physiognomia Davidis. Jenæ 1775. ad Lucil.
xxi. 15 ff. Jenæ 1775.
17. a. Jo. Frey vindicia loci Num. vi. 22 ff. a detorsionibus West-
heimensis Pentateuchi Interpretis. Jenæ 1739.
17. b. Jo. Legeh. Reckenbergi disputatiuncula de Ebraeor.
electis s. studiosis ad Jo. Frey. 76. eod.
18. A. C. Gadenholtz de immunditie ex contrectatione
mortuorum secund. legem Mosaicam Num. xix. Helmsf.
1708.
19. Jo. Cass. Haferung de Bileamo incantatore & Propheta
periodico. Wittib. 1739.
20. Jo. Dav. Grillo Deum Triunum esse ex Deob. vi. 4.
assertum. Franc. ad Viadr. 1736.
21. Mich. Cha. Rusmeyer de Aarone viro sancto tribus
Levi, typo Christi ex Deob. xxxiii. o. Gryph. 1738.
22. Jo. Mich. Lorentz de suppliciis Achaïis ex Josue vii. Argentor. 1735.
23. Petr. Brecher de miraculo folii et luge in hemisphaerio, Cubo,
nis et Ajalonis ad mandatum Josue statuum ad Jf. X. 12. 13. Jen. 1739.
24. Carol. Ludov. Foheld de Rutha nocte Profum incisantes et ab aliorum
criminationibus vindicata ad Ruth 11, 2-10. Ged. 1729.
25. El. Sieberadii Theologus heres, ab Elia olim propheta in ecclesia
corruptissima olim expressus ad 1 Reg. xix. 10. Argentor. 1722.
26. Haac. Tractatus exheritatis ad P. inscriptionem Psalmi xxxiv Davidis.
Argentor. 1699.
27. Anonymi meditatio de Jesu Christo victore, pœdant distribute.
Ger. ff. ad Jf. xxviii. 19. Gerac. 1729.
28. Christiani Edg. Schwandt de expiatione hys sopo facta ad Jf. li. 9.
Lips. 1798.
29. Theod. Dassonius de lustratione Hebraeorum ad Jf. li. 9. et Hebr. 13. 14.
1692. rec. Wittib. 1735.

30. Corn. Dieter. Korkius in Psalm XCI. Helust 1729
31. Jo. Henr. Edwards dis. in Ps. CXIII. Argent. 1700.
32. Eund. observationes miscellae ad Ps. CXIV ibid. 1712.
33. J. Fauphio ex corinthios, in sententiam Salomonis Proverb. XVI, 4. ibid. 1695.
36. Gastau. Joh. Saltner de caecitate fidei, inter rationalis tenebras emergente.
ad Gen. VIII, 19. 20. Acton. 1729.
37. Programma academicae Gottingensis ad Jer. XXXI, 22. 26. Got. 1779.
38. Jo. Christ. Heberstreich de Daxois ad illustrandum Ps. VII, 17. Lip. 1713.
39. Don. Pfeffinger de San. Michael Angelorum auxiliatore. ad Dan. X, 13. Argentor. 1713.
40. Programma academicae Helust. de Michael Archangelo. ad Dan. X, 13. el.
20. Helust. 1722.
41. Stor. Ludou. Königsmaier de judae Israe virga super mapellam permissa.
ad Nich. II, 1A. Jen. 1739.
42. Ab. Henon. Verpoortseus de justitia fidei ad Matth. II, 3. 4. Jed. 1736.
43. Jo. Geor. Michaelis de visu stante inter mortuos. ad Zach. I, 7. Hal. 1739.
44. Programma de Spiritu Gratiae ex Zach. XII, 10. Helust 1731.

16. D

17. A

17. B

18. C

19. D

20. E

21. F

22. G

23. H

24. I

25. J

26. K

27. L

28. M

29. N

Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript page.

33.
I. N. D. N. I. C.

EXERCITATIO THEOLOGICA

In

Sententiam Salomonis,

PROVERBIOR.

XVI, 4.

כל פעל יהוה למענהו וגם רשע ליום רעה:

Omne operatur DOMINUS in
hoc responsum suum, & impium quoq;
in diem malum.

Quam

DOMINO ADJUVANTE,

PRÆSIDE

ISAACO FAUSTIO,

SS. Theol. D. & Prof. P. ord. & Ecclesiae,

In Alma Argentoratensium Vniuersitate

defendet

M. JOHANNES JACOBUS OESINGER

Argentinenf.

Ad diem 28. Mensis Novembr. Anno M. DC. XCV.

horis locoque solitis.

ARGENTORATI, LITERIS JOHANNIS PASTORII,

V I R O,

Quem non solum ob avitum Splendorem, genero-
sissimosq; Suae stirpis Heroës, cultu devoto prosequitur Patria,

verum etiam

Quem ob dexteritatem, quam præbet in Boni Publici promotione,
summam, mirantur in Eadem Cives,

Generoso maximeq; Strenuo,

D O M I N O
PHILIPPO CONRADO
J O H A M

à

Mundolsheim,

PRÆTORI atq; QUINDECIMVIRO
Inclytæ hujus Reipublicæ

Illustri & gravissimo,

P A T R O N O,

*ob innumera domesticorum & aliorum beneficiorum nominis
summo cultu, obsequio perpetuo humillimâq; reverentia
Prosequendo, Colendo, Venerando;*

Hæc Exercitij Theologici Pagellas, ad grati animi de-
clarationem, inque ulteriorem commendationem,
offero atque dedico

Cliens obstrictissimus Tantiq; Nominis indefessus Cultor,

M. Johannes Jacobus Oesinger Arg.

Proverb. XVI, 4.

כל פעל יהוה לטענהו וגם רשע
ליום רעה

Vulgatus: *Universa propter semetipsum operatus est
DOMINUS: Impium quoque ad diem malum.*
Vatablus: *Omnia operatur DOMINUS propter se:
Impium quoque ad diem malum.*

§. I.

Hanc Regis Salomonis sententiam suscepimus tractandam pro Exercitio Theologico Disputatorio. Præbet illa abunde, copiosam disserendi materiam. Nam & *Phrasis* concisa est, suisque implicata difficultatibus, & *res* ipsa, quæ proponitur, momenti magni est. Magnam etiam necessitatem meditandi & phrasin ipsam, & rem contentam, imponit *abusus* tritiss, cui est contradicendum. Voluit eam conscribi Pereximius Doctissimusque DN. M. Respondens, proponique disputandam, vel disputatione publica ventilandam. Cum enim magno conatu, indefessoque labore, per plures annos, Studium tractasset Theologicum, etiam in *Suggestu Ecclesiastico* sic constitisset, ut pietate, & ratione tractandi, ædificationi Auditorum accommodata, quibus dotibus etiam *Generosissimo, Pientissimoque* DN. Hospiti suo percharus est, gratiam audientium sibi conciliaffet, voluit etiam prodire in Cathedram Academicam, tuorumque, hac ratione, & Studiorum, & Profectuuum, reddere rationem, & facere fidem. Materia Disputationis huic intentioni parest. Faxit Deus, ut, gubernante nos Spiritu ipsius, in Christo Jesu, instituto laudabili optatus respondeat eventus.

§. II. Jam de Abusu dictum est, diximus etiam, esse eadem contradicendum. Dum illi contradicitur, pro defensione

33
36
37
38
39
40
4
44
44
45

orthodoxæ Confessionis nostræ simul dicitur. Ut ille & ostendatur, & refellatur abusus, Opuscula allegantur Theodori Bezae, quæ jam in Disputatione etiam alia de *Vis Dei Impervestigabilibus*, ex Rom. XI, 33. fuere producta. Illorum pagina 170. in Tabula quadam exhibitæ est totius Prædestinationis Idea, hoc est, & Electionis absolutæ, & Reprobationis absolutæ, prout quidem eam mente sua ij concipiunt, qui dicuntur Supralapsarij. Inscriptio est: *Summa totius Christianismi, sive descriptio & distributio causarum salutis electorum, & exitij reprobatorum, ex sacris literis collecta.* Tria huic Inscriptioni dicta subjiciuntur. Medium est: *DEVS, cujus via impervestigabiles.* Ab uno hujus dicti latere est: *DEVS OMNIA CONDIDIT* propter semetipsum, etiam impium ad diem malum. His dictis subjicitur *PROPOSITUM EIUS æternum & immutabile, OMNES CAUSAS ordine quoq; antegrediens, quo apud semetipsum decrevit CERTOS HOMINES &c.* Huic Proposito subjicitur Creatio, eaque his verbis: *CREATIO hominis in recto statu, sed mutabili.* Clausula totius Tabulæ est: *GLORIA DEI ex æterno ejus decreto summe misericordis, & summe severi.*

§ III. Dicti itaque Salomonæi, positi in summitate Tabulæ, cum connexion tali, & cum tali fine, hic sensus emergit. Quod Salomon dicit: *Propter semetipsum*; explicatur: *Gloria Dei ex æterno ejus decreto summe misericordis, & summe severi.* Decretum æternum fons est atque origo. Finis omnium ultimus, Gloria Dei. Gloria autem Dei, ut summe misericordis, & summe severi. DEUS autem, qui condidisse dicitur, describitur à viis atque à proposito. *Via* dicuntur impervestigabiles. *Propositi* dicitur æternum & immutabile, de certis hominibus, partim eligendis, partim rejiciendis. Quod propositum ipsa primi hominis creatio secuta est, ut medium prædestinationis exequendæ, sive exequendi illius propositi, atque ad finem illum perducendi. Ex his hic erit dicti sensus: *DEUS, ex æterno suo decreto, juxta propositum suum æternum & immutabile, omnes causas ordine quoque antegrediens, quo apud semetipsum decrevit certos homines eligere in Christo servandos, & certos homines reiicere, & propter suam ipsorum voluntariam culpam æternis pœnis addicere, (verba Bezae sunt in Tabula) omnia condidit, creavit hominem in recto statu, sed mutabili*

tabili &c. ut gloria DEI ostenderetur summe misericordis, & summe severi.

§. IV. Non hæc cohærent. Quod in Salomone dicto est, *Omnia*, mutandum erit in *Omnes*, eritque accipiendum de hominibus omnibus, non de creaturis omnibus. Et tamen absolute dicitur: *Omnia condidit*. Cum Tremell. & Jun. vertissent: *Omnes operatus est* &c. Piscator mutavit: *Omnia* &c. Etiam mutationis factæ rationem reddidit in Scholiis: *Verro cum aliis*, omnia. *Nec obstat, quod in altero membro sit mentio hominis improbi. Is enim non solum est in numero hominum, sed etiam in numero creaturarum simpliciter.* Ita Piscator intellexerit per, *omnia*, creaturas omnes. Qui verò verterunt, *omnes*, intellexerint homines omnes. Inde pergo. Si, *omnia*, sunt, creaturæ omnes, & omnia Deus condidit propter semetipsum, quomodo Deus cælum creavit atque terram, solem atque lunam, ut gloriam suam ostenderet, tanquam summe misericordis, & summe severi? Certe in creatione Solis atq; Lunæ, non apparet gloria Dei, summè misericordis, & summe severi. Trem. & Jun. cum vertissent, *Omnes*, in marginali nota adposuerunt: *Ætiologia præcedentium à creationis fine, cujus ipse Deus in singulis rationem habet, & à nobis rationem haberi par est: summus est, inquit, creationis finis, GLORIA DEI, qua optime lucet atq; explicatur tum in salute æterna vasorum misericordis, tum in perditione vasorum ira destinatorum exitio, Rom. IX, 22.* Ergo, si, *omnes*, sunt homines omnes, & Salomon de creatione hominum omnium loquitur, qui loquitur de conditione omnium, qua ratione subjecta est, in Tabula Bezae, *Creatio hominis in recto statu?* &, quomodo in ista Tabula, non est, præter Creationem illam primam primi hominis, omniumque in eo simul hominum, alia creatio hominum singulorum, è quorum numero certi eligantur, certi rejiciantur? Certe in Adamo creato, in quo omnes simul homines fuere conditi, nullus fuit conditus impius, nullus fuit ex omnibus ad diem malum conditus. Quomodo condidit Deus certos ad salutem, certos ad exitium, prius quàm Adamum condidit? Quomodo condidit impium ad diem malum, prius quàm condidit primum hominem? Ut ergo ea obtineatur conditio, qua Salomon dicitur docuisse, quod Deus omnia condiderit propter semetipsum, im-

pium quoque ad diem malum, alia conditio necessaria est, præter eam creationem, quam in Tabula sua Beza posuit. Atque ita ratio vasorum misericordiæ, & vasorum iræ, lapsus supponet, qui Lapsus necessario supponit creationem hominis in statu recto. In omni descriptione Creationis rerum omnium, hominisque primis facta à Mose, nullum est ullius impietatis vestigium, nulla ullius diei mali mentio. Repeto ergo, non cohærere ea, quæ in Tabula sua Beza connexuit, sive omnia veritas, sive omnes; & hos omnes, sive intelligas simul in universum omnes, sive singulos seorsim, certos homines, iterumque certos.

§. V. Inde est, quod ipsum etiam Catechismus Heidelbergensem Piscator corrigere ausus est. Ille enim *Quæstionem sextam* habet: *Num ergo Deus hominem ita pravum & perversum condidit? Responso sequitur: Nequaquam. Imò vero BONVM, & AD imaginem sui condidit eum, hoc est, vera justitia & sanctitate præditum, UT DEVM Creatorem suum recte cognosceret, ex animo diligeret, cum eo beatus in æternum viveret, idq; AD eum laudandum & celebrandum.* Piscator corrigit hæc, quia non potuit cum rigore supra lapsario verba, melius sonantia, conciliare. Itaque in Explicatione sua addidit: *Cæterum, quod hic dicitur, Deum condidisse hominem, UT ipse creatorem suum recte cognosceret, ex animo diligeret, & cum ipso beatus in æternum viveret, id VNIVERSALITER intellectum, consistere non potest, tum quia repugnat EXPRESSIS S. Scriptura dictis, tum quia inde sequitur ABSVRDVM.* Quæ omnia prolixius in sequentibus exposuit Piscator.

§. VI. Dixit Beza: *Creatio hominis in recto statu, sed mutabili.* Catechismus Heidelbergenfis dixit, Deum condidisse hominem bonum, vera justitia & sanctitate præditum, ut beatus in æternum viveret. Proponamus itaque nobis vel solum Adamum. Adamum, sic conditum, non condidit Deus ad gloriam suam, hoc est, ad gloriam Dei vel summe misericordis, vel summe severi. Homo enim, sive Adamus, creatus in statu recto, conditus bonus, veraque justitia & sanctitate præditus, non est objectum vel misericordiæ summæ, vel severitatis summæ. Misericordia supponit miseriam, quæ ibi non fuit. Severitas peccatum supponit, quod ibi non fuit. Fuit autem homo sic conditus, objectum Effectusq;
Boni-

Bonitatis summæ, quæ summa Dei Bonitas in homine primo, condito bono, eluxit, ostenditque Deus summè bonus, summæ Bonitatis suæ specimen optimum in homine condito bono. Cur ergò, si quidem de Creatione omnia condentis Dei, & de Gloria Creatoris patefacienda, dictum Salomonis accipimus, non potius de Gloria Dei summe boni, verba ea accipimus? Non apparuit in homine, prout eum Deus ipse primùm condidit, gloria Dei summè misericordis, neque gloria Dei summe severi, sed apparuit in eo, resplenduitque in hoc puro speculo, gloria Creditoris summè boni, qui non potuit non bonum condere hominem, quem condidit.

§. VII. Sed hæc ad Tabulam Beza. Jam conferemus brevem explicationem, quam ille subjunxit, scribens: *Brevis explicatio precedentis Tabula. Cap. 2. Aphorism. 2. p. 173. Idem ille DEVS ab aeterno proposuit & decrevit in semetipso omnia suis temporibus ad gloriam suam creare, ac nominatim quidem homines, idq. duobus modis penitus diversis: ita nempe, ut alios, quos sibi visum fuerit pro arcana sua voluntate, faciat per misericordiam gloriæ suæ participes &c.* Inter dicta S. Scripturæ plura, quæ subjiciuntur, primum est: *Prov. XVI, 4. Omnia operatus est Iehova propter seipsum, & etiam impium ad diem malum.* Ait: *Creare homines, idq. duobus modis penitus diversis.* Hæc Creatio, non est creatio prima, in qua, cum, & in homine primo, conditi sunt homines omnes modo uno eodemque. Neque erit Creatio hæc, creatio secunda, qua singuli, virtute creationis primæ, generantur homines. Uno enim, eodemque prorsus modo, concipiuntur omnes in peccato, prodeuntque in mundum filij iræ. Alius ergo ordinis creatio illa fuerit, quæ duobus modis fiat, iisq. penitus diversis. Sed illius in Tabula non meminit Creationis, sub hoc nomine. Colligo. Si ergo creatio illa, quæ diversos modos habet, eosque penitus diversos, in dicto Salomonis est, tum verò sequitur, de Gubernatione divinæ Providentiæ in dicto suo Salomonem etiam fuisse locutum, Ad hæc, quid illud sibi vult, quod Beza dixit: *Quos sibi visum FVERIT &c.* Phrasis: *visum fuerit*: supponit aliquid antecedens, quod respiciat Deus. Decretum autem aeternum & immutabile, omnes dicitur causas ordine antegrediens. Pro hujus ratione fuerat dicendum: *Ut alios, quos sibi visum FVIT pro aeterna immutabiliq. voluntate &c.* §. IIX.

36.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

44.

45.

§. II X. In eodem Aphorismo secundo, ad verba illius: *In alteris verò, quos item placuerit in eum usum suscitare, iram ac potentiam suam ostendat, ut in ipso quoque glorificetur, quos vasa contumeliae & irae, & ad omne opus bonum reprobos vocamus: p. 174.* iterum allegatur Salomonis dictum, Prov. XVI, 4. uti supra §. 7. *Placuerit, ait, uti antea, §. 7. visum fuerit.* Et tamen æternum hoc beneplacitum dicitur, quod causas omnes antegrediatur. Sed qui audit: *placuerit*, aliquid antecedens mente concipit, ad quod placitum illud sequatur. Nobis ergo id placitum voluntatis consequentis est. Sic & operatio alia est voluntatis antecedentis, alia voluntatis consequentis. Pro bona sua voluntate antecedente, Deus omnia facit in responsum suum. Pro justa voluntate sua consequente facit impium in diem malum, justitiæ vindicativæ ductu, qua impietatem, quæ a Deo se avellit, punit. Itaque suscitatio fuerit gubernationis, providentiæque divinæ judicantis & vindicantis.

§. IX. Iterum allegatur fol. 176. ubi ad Aphorismum quintum Capitis tertij, in margine dicitur: *Reprobatio in proposito Dei latens.* Si proponitur in Aphorismo isto Reprobatio latens in Dei proposito, non recte fuerit ad eam docendam allegatum Salomonis dictum, quod de Reprobatione habebit, ut opere ipso manifestata, & considerata in executione sua. In Textu istius Aphorismi numero secundo dicitur, *Spiritum sanctum usque in altum illud MYSTERIUM nos subvehere, quod omnis damnationis illorum causas ordine antecedit.* In hujus Assertionis probationem Salomonæum dictum iterum allegatur. Argumentor. In quo dicto Spiritus sanctus causam docet exitij impiorum, in eo nos non subvehit in altum illud mysterium, quod omnes damnationis causas ordine antecedit. Aliqui, in dicto Salomonæo Spiritus sanctus causam docet exitij impiorum. Ergo, in dicto Salomonæo Spiritus sanctus nos non subvehit in altum illud mysterium, quod omnes damnationis causas ordine antecedit. Quod autem Spiritus. S. in hoc dicto doceat exitij impiorum causam, patet ex verbis. Dupliciter ea docetur. Primum, privative. Secundò, positive. *Privativè*, primum, idque vi partis prioris. In hac dicitur Deus omnia facere in responsum suum. Non sequitur impius. Recedit, resilit, deficit, bonitatem gubernantes Dei non admittit, non permittit se Bonitatis divinæ

divinæ ductui. Non invocat Deum. Deum, exaudire volentem, paratumque ad communicandam Bonitatem suam, aspernat. Inde & secundò, *positive*, per impietatis superbæ & contumacis repugnantiam, ubi ille impietate sua in Deum ipsum insurgit. Abominatio Domini est, superba illa & refractaria contumacia. Hæc diei mali duplex causa est. Argumentor. Qui causam exitij docet defectionem perfidam, & impietatem superbam & contumacem, ille causam exitij docet. Atqui, Spiritus S. causam exitij docet defectionem perfidam, & impietatem superbam & contumacem. Ergo, Spiritus S. causam exitij docet. Inde porro, uti antea. Qui causam docet exitij, ille in altum illud mysterium, quod omnes exitij causas ordine antecedit, nos non subvehit. Atqui, Spiritus S. docet causam exitij. Ergo, Spiritus S. in altum illud mysterium, quod omnes exitij causas ordine antecedit, nos non subvehit.

§. X. Iterum dictum hoc allegatur fol 179. Cap. 3. Aphor. 5. Dicitur in Textu: *iram & potentiam suam in iis vasis declarat. quæ IDCIRCO FECIT, VT ex ipsorum iustæ damnatione gloriam suam illustret. Neg. enim vel electorum salus, vel reproborum exitium, ultimus est consiliorum Dei finis, sed ipse gloria, cum in illis per misericordiam servandus, cum in his iusto iudicio condemnandus, illustratio.* Atqui de hac Dei gloria, deque hujus gloriæ illustratione, Salomonæum Dictum ne verbum quidem habet. Ait, *propter semetipsum.* Interpretaris, ad gloriam suam. Male interpretaris. Quod dicitur, propter semetipsum, duplicem sensum habere potest, priorem à causa efficiente; posteriorem, à causa finali. Quando hunc admitto, explicationem non admitto, id est, propter gloriam suam. Verbum enim Hebræum de gloria prorsus nihil habet. Namque Hebræa vox, *Maaneh*, nullibi gloriam significat, sed *responsum*, idque cum ad Deum refertur, responsum exaudiens. Multo minus quicquam est in Textu, de gloria illustrando in his, decreto absoluto servandis, in illis, decreto absoluto condemnandis. Non dicitur Deus fecisse impium. Non dicitur Deus idcirco fecisse impium, ut eum damnet, ejusve damnatione gloriam suam illustret. Deus ex se, ex bonitate sua facit omnia in responsum suum. Refragatur impius. Ergo Deus, præter hoc, etiam id facit, ut impium, quem

B

abo-

30

36

37

38

39

40

4

42

44

45

abominatur ob impietatem suam, exitio involvat ineluctabili.

§. XI. Dicitur Salomonæum a Beza in libello citato etiam cap. 5. Aphorism. 7. ad num. 15. allegatur fol. 194. In Textu dicitur: *Vnde fit, ut circa fidem naufragi, diem illum, exitio suo destinatum, nunquam evadant &c.* Verum est, Dicitur hoc loqui de die, qui est exitio destinatus. Unde vocatur, dies mali. Verum est, non evadere impios. Dicitur enim, *IN diem mali.* Sed hoc verum non est, diem exitij ineluctabilis antecedere impietatem ipsam impij, quæ illius causa est. Ita nec hoc verum est, decretum, diem exitij ineluctabilem decernens, antecessisse impietatis illius prævisionem. Decreti divini ratio in executione cernitur, & scripturarum simplicitate declaratur.

§. XII. *Abusum* Dicti Salomonæi ut percipiamus adhuc distinctius, Piscatorem etiam allegabimus. Ille in Responsione Apologetica ad Parasceven Vorstij, p. 77. *Esti decretum illud Dei, quo homines aliquos, nihil mali adhuc commeritos, ad æterna supplicia destinavit, ABSOLUTVM est; quia non pender ab aliqua conditione, sed à PYRO DEI BENEPLACITO, Rom. IX, 11. interim tamen decretum illud est justum; quia Deus habet potestatem CREANDI alios ad salutem, alios ad supplicia, Rom. IX, 22. Prov. XVI, 4. Ergo etiam habuit potestatem hoc ipsum decernendi. INTERIM supplicia illa nemini infert, nisi commerito.* Ait Piscator, *Interim.* Hoc, *interim,* facit discrimen inter decretum, & executionem: sive, inter destinationem ad supplicia, atque actualem suppliciorum illationem. Illa, causam damnationis antecedit, hæc, eam sequitur. Illud decretum absolutum est, executio autem fuerit ordinata. Atqui Salomonæum dictum non habet decretum absolutum destinationis æternæ ad supplicia, sed executionem docet justitiæ vindicantis. Argumentor, quod dictum agit de illatione supplicij, quod infertur commerito, id non agit de decreto Dei absoluto, destinantis ad supplicia nihil mali commeritos. Atqui hoc dictum agit de illatione supplicij, quod infertur commerito. Ergo, hoc dictum non agit de decreto Dei absoluto, destinantis ad supplicia nihil mali commeritos. Nihil hîc est de decreto absoluto, nihil de puro beneplacito, quod nullam involvat conditionem. Ad potestatem creandi ad supplicia, probandam, conjunguntur loca duo

duo Rom. IX, 21. Prov. XVI, 4. Prior locus, de potestate habet, posterior non de potestate, sed de actu, à quo tamen ad illam valet consequentia. Sed absolutum decretum neuter locus habet. Non valet autem consequentia: Deus operatur, vel operando agit impium in diem mali, Ergo, Deus creat impium in diem mali. Illud, habetur in dicto, hoc, est ab eo profus alienum.

§ XIII. Idem Piscator in Responzione ad Apologeticum Petri Bertij, dictum Salomonis inter ea dicta commemorat, quibus triumphat. Namque p. 16. scribit: *CERTISSIMA Scriptura sacra Pronuntiata, sed talia, quibus Ratio humana offenditur.* Sequitur inter Dicta cœtera, Prov. XVI, 4. *Omnia, vel, omnes operatus est Iehova, etiam improbum ad diem mali.* Certum est, rationem humanam non esse admittendam in rebus fidei. Sed quæritur, ex ratione humana an sumpta sit sequela: Deus vult omnes salvos fieri. Ergo salvantur omnes. Et, annon sit ea rationis offensio, quæ colligit, non salvat omnes. Ergo, non vult salvare omnes. Nos certe rationem nostram non sequimur, sed scripturarum simplicitatem veneramus, etiam cum offensione rationis propriæ. Credimus, Deum velle salvari omnes. Credimus, non salvari omnes. Non autem ex ratione inferimus: Si vellet, vel nutu perficeret. Ergo non vult. Ergo restringendum dictum prius est, & a simplicitate verborum ad commodiorem quemcunq; sensum est transeundum, Quod Pronuntiata sacra Scripturae attinet, sunt ea utique certissima. Sed Piscatoris sensus non est certus. Pronuntiatum Scripturae certissimum est: Deus operatur improbum ad diem mali. Sensus Piscatoris est: Deus ex puro beneplacito, absque ulla conditione, decreto æterno & absoluto, destinavit certos homines ad supplicia æterna, qui ex illo decreto peccant inevitabiliter, ut justè condemnentur. Certe hunc sensum verba illa non suggerunt. Non inevitabilitas impietatis docetur, sed inevitabilitas supplicij. Operatio illa impium non facit, sed invenit.

§ XIV. Eundem Piscatorem allegabimus in Notis ad amicam collationem Vorstij, quia satis clare ibi loquitur. Pag. 29. scribebat Vorstius: *Vult quidem Deus impius, quæ per se impij sunt, & manent, damnationem ex certo proposito: idq; ex dicto illo Salomonis Prov. XVI, 4. constare, ultrò fateor.* Piscator notat: *Immo Deus impius illis,*

quos damnat, damnationem voluit, ANTE QVAM impij evaderent: QVIA EOS AD DAMNATIONEM CREAVIT, ut dictum illud Salomonis CLARE FESTATVR. Quanta hæc est Piscatoris vel confidentia, vel præsumptio! Dies ille mali non est simpliciter damnatio æterna. Impius etiam calamitati ineluctabili involutus respicere potest, & salvari, ab impietate priore averfus. De Creatione vero ad damnationem, nullum verbum in Textu est. Et tamen audet Piscator dicere, dictum Salomonis id clare destari, non testari tantum, sed & testari clare. Quis ergo sit, ut præstantissimi inter Reformatos Scripturarum Interpretes, tam claro non cedant testimonio, qui in suis expositionibus negant de creatione Salomonem agere.

§. XV. Sed pergendum est. Pagina sequente 30. Vorstius scribit: *DYPLICITER hoc ipso loco QV DAM ex nostris Doctoribus ABVTI solent: ad asserendam quorundam REPROBATIONEM ABSOLVTAM, hoc est, quæ ante & cetera omnem peccati respectum à Deo facta sit. 2. ad stabilendam eorundem DESTINATIONEM AD IPSVM PECCATVM, per quam ipsi scilicet inevitabiliter & necessario peccent. Quorum sententiæ si tibi displicet, bene est. Sin placet, quod valde vereor, tum amplius & ipsam, & præsentem hunc locum, cui ipsa MALE superstruatur, ex ante dictis expendi à te velim.* Piscator in nota simpliciter respondet & aperte: *NEGO Nam, 1. si Deus creavit impium ad diem mali, non igitur fuit motus peccato illius, ut eum sic crearet, ac proinde nec ut decerneret illum sic creare. 2. si creavit Deus impium ad diem mali, ergo etiam destinavit eum AD diem mali, id est, damnationem. SI HOC, IGITVR ETIAM AD PECCATVM, TANQVAM AD MEDIUM.* Hoc verò, verè horrendum est auditu. Atque ad talia verba cum tristitia Spiritus contremisco. Deum, decreto absoluto, nihil malo commeritos, destinavisse, ex destinatione creavisse, ad damnationem, & ad peccatum, tanquam damnationis medium, & hæc Salomonem dicto suo testari clarè.

§. XVI. Cum distinctio fuisset proposita inter voluntatem Dei antecedentem & consequentem, dixissetque Vorstius de consequente: *Hac absolute & præcisè, ex adjunctione circumstantiarum, alijs quidem PER SE vult salutem! alijs vero PER ACCIDENS damnationem:* in Nota sua Piscator respondit: *Falsò dicitur, Deum quibusdam hominibus damnationem VELLE PER ACCIDENS. Vult enim illam EX PROPOSITO, ut patet ex dicto Salomonis: Omnia fecit Deus propter*

propter se ipsum, etiam impium ad diem mali. Prov. XVI, 4. Loc. cit. p. 25. sect. 8. Ait Piscator: *Ut PATET ex dicto Salomonis. Supra §. 14. dixerat: Clavè testatur.* Atqui Propositum illud, juxta quod Prædestinatio facta est, est propositum gratiæ. Et Apostolus 2. Tim. 1, 9. *ἀέθρον ἡ χάρις, Propositum, & Gratiam* conjunxit. Propositum, quod Piscatori dicitur, Beza in Tabula explicavit, æternum & immutabile Propositum, quod ordine antegrediatur omnes & salutis & damnationis causas. Ex tali proposito Deum reprobavisse & reprobatorum velle & damnationem, ut finem, & peccata, ut medio, Salomon in suo dicto non dixit. Patet verò ex verborum ordine & structura, diem mali à Deo decretum impio, ex odio impietatis ejus, quæ Salomone, in eodem contextu, docente, abominatio est Domino. Deus ergo ex proposito suo non facit diem malum, sed ex abominatione impietatis decernit impio.

§. XVII. Idem Piscator in Scholiis ad Prov. XVI, 4. Operatus est) *Fecit, creavit.* Propter se) *propter gloriam suam: ut scilicet in rebus creatis elucescat ipsius potentia, sapientia, bonitas, & justitia.* Ad diem mali) *id est, ad diem pænæ, ut per inflictionem illius elucescat ejus justitia.* Synecdoche, generis. *Sanches, ad diem malum, non recte: quia nomen םוּרִי est generis masculini: םוּרִי verò Feminini.* Ad observ. 4. marginalis annotatio est: *Finis summus creationis.* Ipsa observatio ita habet: *Ex vers. 4. notetur testimonium de summo fine creationis rerum omnium, qui est gloria Dei: ut scilicet creatura rationales, angeli, & homines, ex operibus creationis cognoscant Dei creatoris potentiam, sapientiam & bonitatem, ac proinde eum glorificent.* Observatio 5. *Ex eodem versu notetur, Deum aliquos homines creavisse ad exitium: ut ex illo agnoscat justum ejus judicium in peccatoribus puniendū.* Idem testatur Paulus Rom. IX, 21, 22. In margine est: *Creatio quorundam ad exitium.* Hæ duæ Piscatoris observationes videntur partiri dictum Salomonis, idque hac ratione, ut in priore dicti parte habeatur creatio rerum omnium, in posteriore verò, creatio quorundam hominum ad exitium. Quæritur, Creatio quorundam hominum ad exitium, an contineatur in creatione rerum omnium, an vero non contineatur. Si non continetur, quomodo illa rerum omnium creatio, est creatio rerum omnium, si non est quorundam hominum. Atqui creatio, quæ non est creatio quorundam

33
36
37
38
39
40
4
41
44
45

hominum, non est creatio rerum omnium. In rebus omnibus creatis, etiam homines omnes continentur. Si vero creatio quorundam hominum ad exitium, continetur in creatione rerum omnium, tum illa creatio non fuerit facta ad exitium. Argumentor. Creatio facta ad cognoscendam Dei creatoris potentiam, sapientiam, & BONITATEM, non est creatio facta ad exitium. Atqui Creatio rerum omnium, est creatio facta ad cognoscendam Dei Creatoris potentiam, sapientiam, & BONITATEM. Ergo Creatio rerum omnium, non est Creatio facta ad exitium. Itaque, uti possunt admitti verba observationis Quarta, ita non possunt non improbari verba observationis Quinta. Illa Quarta Observatio habet de Creatione rerum omnium, & habet de potentia, & de Sapientia, & de Bonitate Dei Creatoris. Jam Pergo. Quae creatio continetur in creatione rerum omnium, ea creatio non est facta ad exitium. Atqui Creatio quorundam hominum ad exitium, quae Piscatori dicitur, continetur in creatione rerum omnium. Ergo Creatio quorundam hominum ad exitium, quae Piscatori dicitur, non est creatio facta ad exitium. Sequitur inde, illos aliquos vel quosdam homines, quos Piscator dicit ad exitium creatos, in creatione rerum omnium non fuisse creatos ad exitium. Itaque praeter & extra creationem rerum omnium, quae est in Scripturis exposita, quaerenda erit separata quaedam, & distincta, & peculiaris ad exitium Creatio. Haec verò omnia extendunt, ut alia sit ratio partis prioris in Dicto Salomonis, alia ratio partis posterioris. Pars prior: *Omnia fecit Deus propter semetipsum*: habebit BONITATEM Dei creatoris, elucescentem in creatione rerum omnium. Pars posterior: *Etiam impium ad diem mali*: habebit JUDICIUM, quod Dominus in impietatem, Bonitatis istius contemtricem, exercet, cui impios, ob hanc impietatem, adjudicat. Qua ratione, Pars dicti prior antecedentem Dei voluntatem habebit; posterior pars consequentem. Illa universalis est Bonitatis. Haec est particularis judicij.

§. XVIII. Quod Piscator annotavit in Scholio: *Sanctes, ad diem malum: non rectè: quia nomen סַדִּיקִים est generis masculini, וְעַד יוֹם מַלְטָא vero feminini*: id quidem rectè habet, si voluit Sanctes verbum exprimere verbo, & non magis studuit versione Latina certius & clarius

clarius exprimere vim phræsis Hebrææ. Nam dies mali, absolute dictus, dicitur ambigui, quia, mali, & masculini generis esse potest, & neutrius. Quæ ambiguitas remouetur, cum vertitur, diem malum, quia phræsis hæc aperte concepta est de malitia diei, non hominis, de malitia rei malæ, non hominis vel personæ malæ. Unde & innoxia est Lutheri versio: Zum bösen Tage. Non innoxia tantum, sed & certior. Non enim sensus foret tam evidens: Zum Tage des Bösen.

§. XIX. Joannes Calvinus Instit. lib. 3. cap. 23. sect. 6. dicto Salomonis usus est. Ad initium sectionis istius in margine habetur: *Objectio. Deus imputare non debet hominibus peccata, quorum necessitatem sua prædestinatione imposuit.* In Textu: *CUR EA VITIO DEUS IMPUTARET Hominibus, quorum NECESSITATEM SVA PRÆ-DESTINATIONE IMPOSUIT? &c.* Non ergo jure ob ea puniuntur, quorum PRÆCIPVA in Dei Prædestinatione CAUSA est. Sequitur Responsio, quæ à Dei Præscientia sumitur. Sed censura in margine est: *Primæ responsio, VETERVM, quæ infirma censetur.* Pergit itaque Calvinus ipse: *Ergo videamus quomodo rite NODVS expediendi debeat.* Primum omnium constare inter omnes debet, quod ait Salomon: Deum omnia propter semetipsum condidisse, impium quoque ad diem malum. ECCE, quum rerum omnium dispositio in manu Dei sit, quum penes ipsum resideat salutis ac mortis arbitrium, consilio nunc, suo ita ordinat, ut inter homines nascantur, ab utero certa morti devoti, qui suo exitio ipsius nomen glorificent. Pergit Calvinus: *Si quis cauſetur, nullam eis inferri necessitatem ex Dei Providentia, sed potius ea conditione ab ipso esse creatos, quoniam FUTVRAM eorum prauitatem PRÆVIDERIT: neq; nihil dicit, neq; totum &c.* In margine: *Secundæ responsio, etiam diluta.* In Responsione tertia, quæ in margine dicitur probata, hæc ultima verba sunt: *Sed quum non alia ratione, quæ FUTVRA sunt, PRÆVIDEAT, NISI QVIA ITA VT FIERENT DECREVIT: frustra de Præscientia lus mouetur, ubi constat ORDINATIONE potius & NVTV OMNIA EVENIRE.*

§. XX. In Indice dictum Salomonis ita positum est: *Omnia operatur Dominus propter se, impium quoque ad diem malum.* Utroque ergo, scilicet, tam in Indice, quam in citatione Calvinus, est, *ad diem malum.* Sic verterat Sanctes. Censuram adposuit Piscator.

gor. Censura ea discussa est supra §. 18. Porro, Calvinus citaverat: *DEVM omnia propter semetipsum condidisse*. Index posuit: *Omnia OPERATUR Dominus propter se &c.* Verbum, *operatur*, apertius contextui est, verbo, *condidisse*. Etiam verbum hoc, *operatur*, propius respicit gubernationem Dei, omnia operantis, moderantis, tractantis, disponentis, ordinantis, determinantis. Et Calvinus ipse, cum dictum Salomonis allegavisset, mox de rerum omnium *DISPOSITIONE* loquitur, deque Deo, consilio nutuque suo *ORDINANTE*. Tamen apparet ex contextu, quare ratione verba etiam non mala, non bene explicentur, applicenturque. Num enim Deus futuram impij impietatem prævitet non alia ratione, nisi quia ita ut fieret decrevit? Num constat, impietatem impij, ordinatione potius & nutu Domini evenire?

§. XXI. Daniel Colonius in Paraphrasi Analytica Institutionum Calvinij, verba ejus, quæ §. XIX. exscripta sunt, transposuit. Afferemus ea, ut conferri inter se possint: *Nondum ergo sic nodus expeditur. Illud certe constare debet apud omnes, in manu Dei esse rerum omnium dispositionem, penes ipsum residere salutis & mortis arbitrium, & QVVM DEVS omnia propter semetipsum condiderit, impium quoque ad diem malum, Prov. XVI, 4. etiam, consilio suo ita ordinasse, ut inter homines nascantur ab utero certa morti devoti, qui suo exitio nomen ipsius glorificent.* Gaspar. Olevianus in Epitome Institit. plura retinuit verba, pauca omisit. Sic habet ille: *Ergo videamus, quomodo rite nodus expediti debeat. Constare inter omnes debet (Calvinus: Primùm omnium constare &c.) quod ait Salomon: Deum omnia propter semetipsum condidisse, impium quoque ad diem malum. Ecce, quum rerum omnium dispositio in manu Dei sit, quum penes ipsum resideat salutis ac mortis arbitrium, consilio nutuque suo ita ordinat, ut inter homines nascantur, (Calvinus addit: Ab utero certæ morti devoti: quæ verba Olevianus omittit.) qui suo exitio ipsius glorificent.*

§. XXII. Theatrum Sapientiaæ cœlestis ex Joh. Calvinij Institutione, p. 538. *Querenda est ergo certior nodi solutio. Tenendum. Impiosa Deo devotos exitio, ad ejusdem gloriam. Prov. XVI, 4. Excip. Si quis excipiat, hoc factum ea conditione, quia Deus eorum pravitatem præsiverit, quæ præsicientia nullam inferat necessitatem.* Resp.
Neg

Neque nihil dicit, cum Veteribus; neque totum, ut putant Scholaſtici.
 1. Non dicit nihil, cum Præſcientia per ſe non ſit cauſa rerum, tamenſi
 quidam id afferant. 2. Non dicit totum, quia Valla quoque, in Sa-
 cris licet ſatis ἀπεῖρον, teſte, Hominum eventa ſubjacent non tantum Præ-
 ſcientiæ Dei, ſed & Decreto; nec Deus aliter futura prævidet, niſi quia
 ita ut fierent decrevit.

§. XXIII. Tenendum eſſe, ex Prov. XVI, 4. *Impios à
 Deo devotos exitio, ad ejuſdem gloriam, non video.* Verba ea Salo-
 monæi dicti non ſunt, & quod aſſeritur, certa ex illis conſequen-
 tia non poteſt doceri. Nihil eſt in eo, de Dei gloria, declaranda in
 ſalute Electorum, & in damnatione vel exitio reprobatorum. Hoc
 in dicto eſt: *Impios agi à Deo in diem malum.* Hæc judicis actio
 eſt, abominantis impietatem, & pietatis Zelo vindicantis. Nihil
 eſt in dicto de destinatione hominis certi ad impietatem, qua fiat
 impius. Nihil de decreto absoluto Dei, ſola voluntate ſua diem
 malum decernentis. Nihil de omnes cauſas antegrediente Dei
 decreto, decernentis gloriam juſtitix oſtendere in perſonis certis.
 Et quia Salomonis dictum, primùm agit & potiſſimum, de gu-
 bernatione Dei, ſua Providentia omnia in mundo diſponentis,
 hinc fit, ut hujus Dei actus objectum ſit, non impius *condendus*,
 non etiam impius *præviſus*, ſed impius in ſua impietate *inventus*.
 Unde etiam non dicitur impius exitio devotus, ſed in diem malum
 agendus & præcipitandus. Quod de Præſcientia dicitur, non
 eſſe eam *per ſe*, cauſam rerum, admittitur & probatur. Præſcien-
 tia in ſe, ex ſe, per ſe, non eſt cauſa rerum, neque neceſſitatem im-
 ponit rebus præſcitis. Hominum eventa non tantum Præſcientiæ
 Dei ſubjacere, ſed & Decreto, admittitur. Uti Petrus docuit cru-
 cifixionem Chriſti objectum fuiſſe & præſcientiæ Dei, & conſilij
 Dei, & præſinitionis divinæ, certis rationibus. Id vero negatur:
 Deum aliter futura non prævidere, *niſi QVIA ITA VT FIERENT
 decrevit.* Non fuit Dei Præſcientia, qua futura præſcit, ex decre-
 to antecedenter absoluto, absoluta, cauſasque omnes antegredi-
 ente voluntate Dei, in partem alteram inevitabiliter inclinantis
 & determinantis.

§. XXIV. In eodem Sapientiæ Theatro dicitur p. 388.
 quum p. 387, citatus fuiſſet Haſenrefferus, & p. 388. nominari fuiſ-
 ſent

C

ſent

3.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

45.

sent Eckardus, & Gerhardus; fuissetque mox additum: *Obser-
vetur ante omnia, Adversarios &c. Ast litem IPSI SCRIPTURÆ inten-
dant, necesse est.* Nunquid Salomon dicit: Prov. XVI, 4. Univerſa
propter ſemetipſum operatus eſt Dominus: Impium quoque ad
diem malum? *cujus loci ſenſus non eſt hic: quaſi Deus, IMPIOS CRE-
ANDO, impietatem iſtis infunderet; aut, quaſi AD IMPIETATEM
ipſos CREARET; ſed quia, quiſcunq; in hunc mundum naſcuntur, na-
ſcuntur Peccatores ex Maſſa in Adamo corrupta: quod Deus, quos ex iſta
Maſſa reprobat, CREARIT ſimul ad interitum &c. Excipitur. Per crea-
tionem impij ad malum; intelligi ejus pertractationem ad pœnam, pro-
pter antegreſſam iniquitatem. Reſp. 1. HÆC EST CORRUPTELA,
VIM INFERENS TEXTVI. An id Pahal, facere impium, idem eſt,
quod trahere ad pœnam? An alio ſenſu reliqua ſua Opera, in Verbis
precedentibus, dicitur Deus feciſſe, quam Impium? Aut, an, reliqua
opera facere, tantundem erit, atque trahere illa? Aut, annon aque Deus
ſibi in Creatione Impij Gloriam ſuam propoſuit, ſinem, atque in Crea-
tione Operum reliquorum? 2. Quod ſi ponatur, intelligi hic impij ad
pœnam pertractionem; Quæro, Annon Deus hanc pertractionem
ad Pœnam deſtinavit, Impium creando, & in hunc Mundum introdu-
cendo: quippe quem, non niſi Peccatorem naſciturum, prœviderat? Aut
deſtinavit eam, aut non deſtinavit. Si deſtinavit eam, Impium cre-
ando, habemus quod volumus: Deum Impium creaffe ad Interitum. Si
non deſtinavit, necesse eſt; vel deſtinaffe ad ſalutem; & ſic DEVS ſuo
ſine & conſilio fruſtratus eſt; vel muſaſſe poſtea ſuum conſilium, quod
dicere non vacat BLASPHEMIA: & in tempore demum aliquod conſilium
ſuſcipere, more Hominum, qui ignari futurorum, & viribus minus validis
pollentes ad ſua conſilia exequenda, necesse habent, conſilium aliquod ſe-
quimur, prore nata, apprehendere.*

§. XXV. Ut litem intendamus Scripturæ ipſi, abſit. Ut
afferamus corruptelam, abſit. Ut vim inferamus Textui, abſit.
At, id necesse eſt. Et hoc abſit. Non id facimus, nec, ut id fa-
ciamus, eſt necesse. Quod Salomon dicit, cum reverentia, Scri-
pturæ debita, ſuſcipitur. Certe verſio iſta, Salomonis non eſt.
Non itaque Scripturæ lis intenditur, ſed verſioni. Et verſioni
quidem, non acceptæ in ſenſum commodiorem, ſed, ad ſenſum
præconceptum inflexæ. Creatio non eſt evicta. Minime veto
impio-

impiorum Creatio. Ergo id non erat mox ab initio assumendum, IMPIOS CREANDO. Phrasin ipsam, Deum creare impios, averfantur aures nostræ. Dicitur: *Non, quasi Deus, impios creando, impietatem ipsis infunderet.* Bene, non infundit. Sed nec ad eam determinat. Illa, quæ dicitur, impiorum creatio, omnium hominum creatio est, qui ex massa in Adamo corrupta nascuntur. Sic etiam ille, quem Deus justificat, impius inventus est. Rom. IV, 5. Sed de tali impio Salomon non loquitur. Invenit illam impietatem, utique non infundit. Impius, de quo Salomon loquitur, impietate actuali, refractaria, contumaci, superba, impius est. Quum ergo Deus, pro antecedente Bonitate sua, omnia operetur, agatque in responsum suum, impium, hanc Dei Bonitatem contemnentem, iudicio suo justo & vindicante, agit in diem malum, ut pereat, qui salvari noluit, gratiamque oblatam repudiavit.

§. XXVI. Dicitur: *Non quasi ad impietatem ipsos crearet.* Bene ergo, non creavit Deus impium ad impietatem. Pergo, si Deus non creavit impium ad impietatem, Deus etiam eum, qui perit, non creavit, ut periret. Non creavit impium ad impietatem, non creavit intereuntem, ad interitum. Tamen Piscator supra §. 15. dixit, Deum destinavisse, creavisse, impium, ad damnationem, igitur etiam ad peccatum, tanquam ad medium. In Collatione amica, sect. 93, p. 156. *An Deus omnes homines AD IPSA PECCATA DESTINAVERIT; & quidem ideo, ut justitiam, & misericordiam suam, in ipsis exerceret?* Vorstius: Deo adimi veram justitiam, si dicatur nos AD peccata destinare, qua tamen ipse severissime prohibeat. Nota Piscatoris sequitur: *Deus destinavit hominum alios ad salutem, ex misericordia, peccata ignoscendo, eis tribuendam: alios ad interitum, ex justitia, peccata puniente, eis inferendum.* Ergo DESTINAVIT HOMINES IN VNIVERSVM AD PECCATA: quippe sine quibus fines illos effectos dare non posset. Nec Deo propterea JUSTITIA adimitur, quum habeat potestatem agendi cum suis creaturis quicquid ipsi placuerit. Responsio Vorstij: *Satis equidem aperte hoc loco MYSTERIVM illud eloqueris, quod alij quidam fratres ac symmysæ, metu maximi scandali, ac porro securi periculi, studiose contegere solent: nempe, Deum universos homines AD ipsa PECCATA DESTINASSE: idque propterea, ut alios ex Justitia puniente perdere, alios ex misericordia parcente servare*

posset &c. *Quam ego sententiam vix tibi ipsi, Vir Clarissime, si diligentiùs eam expendere, à BLASPHEMIA prorsus alienam videri posse crediderim &c. Piscator ad hoc in Notis. At cur non aperte eloquerer, quod aperte eloquitur Scriptura? &c. Et Nota 5. Quum dico, Deum universos homines AD PECCATA DESTINASSE &c. Et pag. 159. Vorstius: simpliciter negas, Deum fines istos, de quibus agi, sine DESTINATIONE hominum AD ipsa PECCATA, effectos dare potuisse &c. Piscator in Nota 44. Et cur non negem? quum fines & media necessarionexu cohereant. Nam certe qui vult finem, in necessariò vult etiam media illa, sine quibus finis ille obrineri, atq; effectui dari non potest. Idem Piscator in Responzione ad Parascen Vorstii p. 36. Enuniatu m 9. Deus destinavit omnes homines ad peccata &c. p. 42. ait, *The sin fundatam esse in scripturis &c. Pag. 74. Deum homines omnino omnes AD ipsa PECCATA PRÆDESTINASSE. Iterum pag. 83. Deus DESTINAVIT homines in universum omnes AD PECCATA &c. Hactenus Piscator. In dicto autem, Sapientia: cœlestis Theatro, defensio & excusatio Calvini suscipitur. Quid ergo sibi vult horrida ejus phrasis, lib. 3. cap. 24. sect. 12. QVOS ergo IN VITÆ CONTUMELIAM, & MORTIS EXITIVM CREAVIT &c.**

§. XXVII. Dicitur porro: *Sed quia, quicumque in hunc Mundum nascuntur, nascuntur peccatores ex Massa in Adamo corrupta: quòd Deus, QVOS EX ista Massa REPROBAT, creatit simul ad interitum &c. Hoc verò Salomon nec dicit, nec docet. Hac interpretatione, impius, de quo Salomon, est homo, natus peccator, ex Massa in Adamo corrupta, quem Deus ex ista Massa reprobavit. Sed ne vestigium quidem hujus reprobationis in Textu est. De reprobatione, discernente inter impios pares, Salomon non loquitur. De Judicio autem, quo Deus vindex die malo involvit, impium, innocenti contradistinctum, superbum humili oppositum, Dictum loquitur.*

§. XXIIIX. Dicitur: *An 70 Pahal, facere impium, idem est, quod trahere ad pœnam? Atqui Salomon non dicit, Dominum facere impium, sed, agere impium in Diem malum. Fit mentio verborum præcedentium. Bene. Non fit in præcedentibus creationis mentio, non fit mentio operum creatione productorum. Sed operationes Dei commendantur, qui det responsum linguæ, qui*

qui dirigat spiritum, qui stabiliat cogitationes. Hoc omne dicitur Dominus operari in responsum suum, ut instruantur omnes pendere à Deo respondente, responsoque suo exaudiente, & exauditione sua desideria cordium adimplente. Dicitur: *An reliqua opera facere tantumdem erit, atq; trahere illa?* Atqui gubernationis divinæ, pro vario objectorum discrimine, variæ sunt rationes. Neque inconiuncte dicitur Impius contumax & superbus trahi ad diem malum. Et tamen trahere Dei, solet explicari de potentia irresistibili, qua homo impius convertitur, fitque pius. De Gloria Dei, de Creatione impij, jam dictum est Salomonem in verbis suis nihil habere.

§. XXIX. Non est *blasphemia*, cum Scriptura loqui, & dicere cum Domino, Luc. VII, 30. Pharisei & Legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos. *ἀθέτησαν*. Consilium Dei rejecerunt, abrogarunt, resciderunt, repudiaverunt, irritum fecerunt, adversus semetipsos. Et Jerem. XVIII, 7. 8. 9. 10. *Repente loquar adversus gentem, & adversus regnum, ut eradicem & destruiam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, contra quod locutus sum, POENITEBIT me mali, quod cogitaveram facere ei. Et subito loquar de gente & de regno, ut adificem & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam, POENITEBIT me illius boni, quo constitui illi benefacere.* Dicitur: *Quato, Annon Deus hanc pertraktionem ad pœnam destinavit impium creando, & in hunc mundum introducendo: quippe quem non nisi Peccatorem nasciturum prœviderat?* Respondeo, Negando. Si creatio prima in Adamo facta, intelligitur, nullus est ibi creatus impius. Creaverat Deus Adamum, omnesque in eo homines, ad æternam vitam. Si creatio respicitur, qua homines singuli nascuntur ex massa corrupta, ibi vero omnes nascuntur pares. Salomonis autem dictum de disparitate habet, de impietate, quæ non est omnium. Si dicitur Deus, creando impium, destinavisse eum ad interitum: phrasis est periculoso obnoxia sensui, quæ necessitatem impietatis, & inevitabilitatem interitus, ad Deum creatorem potest referre. A quo nos sensu conceptuque abhorremus.

§. XXX. Joh. Georg. Grossius in Theatro Biblico, part. I. p. 437. ex Amando Polano, in Salomonis dictum scribit: *Homines electi*

electi ad vitam aeternam, sunt creati ad vitam aeternam; reprobati autem sunt creati ad mortem aeternam: sicut aeterno decreto Dei electi sunt praedestinati ad vitam, reprobi sunt praedestinati ad mortem aeternam. Hoc docent sequentia scripturae testimonia. Prov. XVI, 4, Omnia fecit Jehova propter semetipsum, etiam impium ad diem malum. &c. Prius testimonium non potest eludi eo, quod in Textu Hebraeo non usurpatur verbum א בר א aut ושה sed על. Nam hoc postremum verbum non minus de creatione usurpatur, ac prima duo; quemadmodum Prov. VIII, 22. dicit Sapientia illa aeterna, id est aeternus Filius Dei. Jehova possidebat me principio viae suae, מפעלי, ante opera sua, ante ullum tempus &c.

§. XXXI. Improbamus phrasas: creati ad mortem aeternam. Et, praedestinati ad mortem aeternam. Sententia Salomonis neque de Praedestinatione, neque de Creatione, sed de Providentia gubernatrice & judicatrice habet. Inter allegata Verba haec manifesta differentia est, quod א בר א & ושה & צר in descriptione Creationis Mosaica adhibentur, non autem verbum על. Non est hoc verbum à Mose usurpatum, primo primae Creationis Scriptore. Neque locus Prov. VIII, 22. evincit. Facit Salomon in eodem versu viarum Domini mentionem. Itaque מפעלים operationes esse possunt. Uti Psalm. XLVI, 9. Venite, & videte מפעליו opera Domini. Qualia ea sunt opera? operationes Dei sunt, mirabiliter omnia gubernantis. Sequitur: Qui posuit solitudines in terra. Cessare facit bella usque ad extremum terra, arcum conterit, & concidit hastam, plaustra comburit igni. Cessate, & scitote, quod ego sum Deus, exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra. Iterum Psalm. LXVI, 4. Venite, & videte מפעליו opera Dei. Quae sunt illa Dei opera? vel, qualia sunt ea? Sunt opera providentiae divinae, mirabiliter gubernantis omnia, pios eripientis, impios in exitium praecipitantis. Sequitur: Terribilis in consiliis (Terribilis opere, wunderlich mit seinem Thun) super filios hominum. Convertit mare in aridam, per flumen transierunt pede, ibi latati sumus in ipso. Dominatur fortitudine sua in seculum, oculi ejus gentes speculantur, rebelles non exaltabunt sese.

§. XXXII. Sequitur in Theatro isto p. 439. explicatio distinctior. Ceterum non loquimur jam de prima creatione, qua creati sunt Adam & Eva, ambo ad vitam aeternam, non ad mortem, de qua creatione Gen. 1. & 2. Sed de operatione Dei post lapsum hominis &c. Iam Creatio prima, ab operatione Dei post lapsum, distinguitur. Sed qui, omnia, in Salomonis dicto, exponit de creaturis omnibus, dictum ejus referre tenebitur ad creationem primam à Mose

à Mose descriptam, Gen. 1. & 2. Et de ea creatione dicere possum, Deum omnia, id est, creaturas omnes, creavisse in responsum suum. Operatio Dei post lapsum hominis, si dici non potest, creatio prima, nominari poterit creatio secunda. Sed hæc Dei post lapsum operatio, in generatione, non habet inter pios atque impios distinctionem. Omnes pariter in peccato concipiuntur, & nascuntur. Non ergo à Salomone Dominus dicitur agere impium in diem malum, cum nascuntur homines singuli, & omnes in peccato.

§. XXXIII. Moderatiora hæc fuerunt, quæ Parte 1. Theatri istius fuerunt proposita. Major est vehementia in Parte 2. col. 404. 405. 406. ex Polan. de Prædestin. De sensu hujus dicti quaritur. Adversarij veritatis contendunt, ex hoc loco non posse colligi, reprobos esse creatos ad diem mali? Et, facere impium ad diem malum, esse, illum retrahere ad justas debitaque poenas propter antecedentem malitiam. Quid est CORRUMPERE SENSUM SCRIPTURÆ, SI HOC NON EST? Videamus Textum hebraicum &c. Hæc Verba ALITER NEQUE VERTI, quamvis: Omnia fecit vel operatus est Iehova propter semetipsum, etiam impium ad diem mali, Hæc autem Verbis docet Salomon de SYMMO CREATIONIS FINE, quem asserit esse ipsum Deum, seu, quod eodem redit, gloriam Dei: nam, propter semetipsum, idem est, quod, propter suam Gloriam, Omnia igitur fecit Deus propter semetipsum. Hanc sententiam illustrat speciali exemplo, cum subjicit, etiam impium ad diem mali, nempe, fecit: nam Verbum hoc *ἵδω* esse intelligendum, nemo non videt.

§. XXXIV. Iam in exclamations, atque in interrogationes vehementiores zelus erumpit: Quæ est igitur PERVERSITAS, diſcellere, quæ conjunxit Spiritus Dei, & INFERRE SCRIPTURÆ, quod in illa non est. Quæ est hæc AVDACIA, dicere, facere impium ad diem mali, esse, retrahere ipsum ad poenas? Estne, facere idem quod, retrahere? Atqui idem Verbum *ἵδω* de utroq; dicitur, de impio, & cæteris OMNIBVS CREATVRIS, seu operibus Dei. Ergo, omnia fecit Deus, idem erit, quod, omnia opera sua retraxit Deus? Sic igitur habendum: Quo sensu dicitur Deus omnia alia fecisse, eodem etiam sensu intelligitur, fecisse impium: nam ab eodem verbo, facere, omnia pendent. At OMNIA alia fecit CREANDO: Ergo etiam impium fecit creando. Loquitur autem de continuatione creationis hominis, qualis est post lapsum. Primum hominem Deus fecerat purum, sanctum, pium: post lapsum autem tamen (talem) qualis est massa, ex qua eum facit, hoc est, ex corrupta massa corruptum, & naturâ filium ira: Nemo enim nascitur pius, sed omnes nascuntur impij: electi autem gratuito beneficio ex impijs, sunt pii, reprobi impij manent. Quod Deus nunc hominem creat talem, id est, impium, est pœna justissima: si, ut, quod pium crearat initio, fuit gratuitum beneficium, Impium creat Deus, sed non impietatem. His ultimis verbis etiam Nota subjicitur, præfigiturque signum, NB. Impietas non est creatura Dei, sed vitium, ipsi creatura, post lapsum, adhærens, Deo quidem jussu permittente.

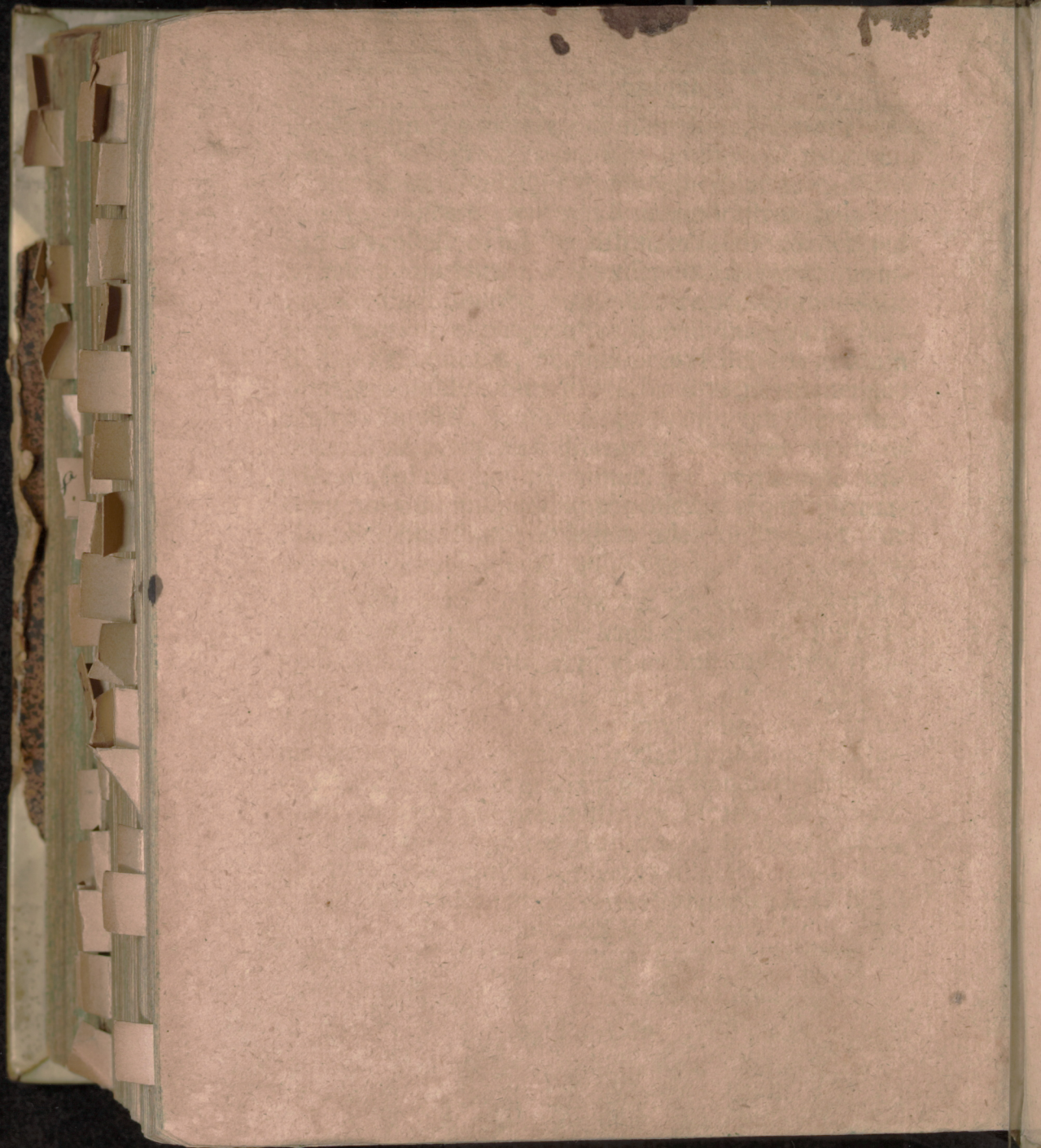
§. XXXV. Theatri hujus Biblici fere conferrî possunt verba vehementiora, §. 34. exscripta, cum verbis acrioribus Theatri Sapientia, quæ supra §. 24. fuere proposita. Hoc dixit: Adversarij. Illud: Adversarij Veritatis. Theatrum Sapientia dixit: Litæ ipsi Scriptura intendant, necesse est. Hæc est corruptela, Sim inferens Textui. Theatrum Biblicum: Quid est corrumpere sensum Scriptura, si hoc non est? Theatrum Sapientia: An *ἵδω* facere impium, idem est, quod trahere ad pœnam? Theatrum Biblicum: Estne facere idem, quod, retrahere? Theatrum Sapientia: An alio sensu reliqua sua opera in Verbis præcedentibus, dicitur Deus fecisse, quam impium? Theatrum Biblicum: Idem

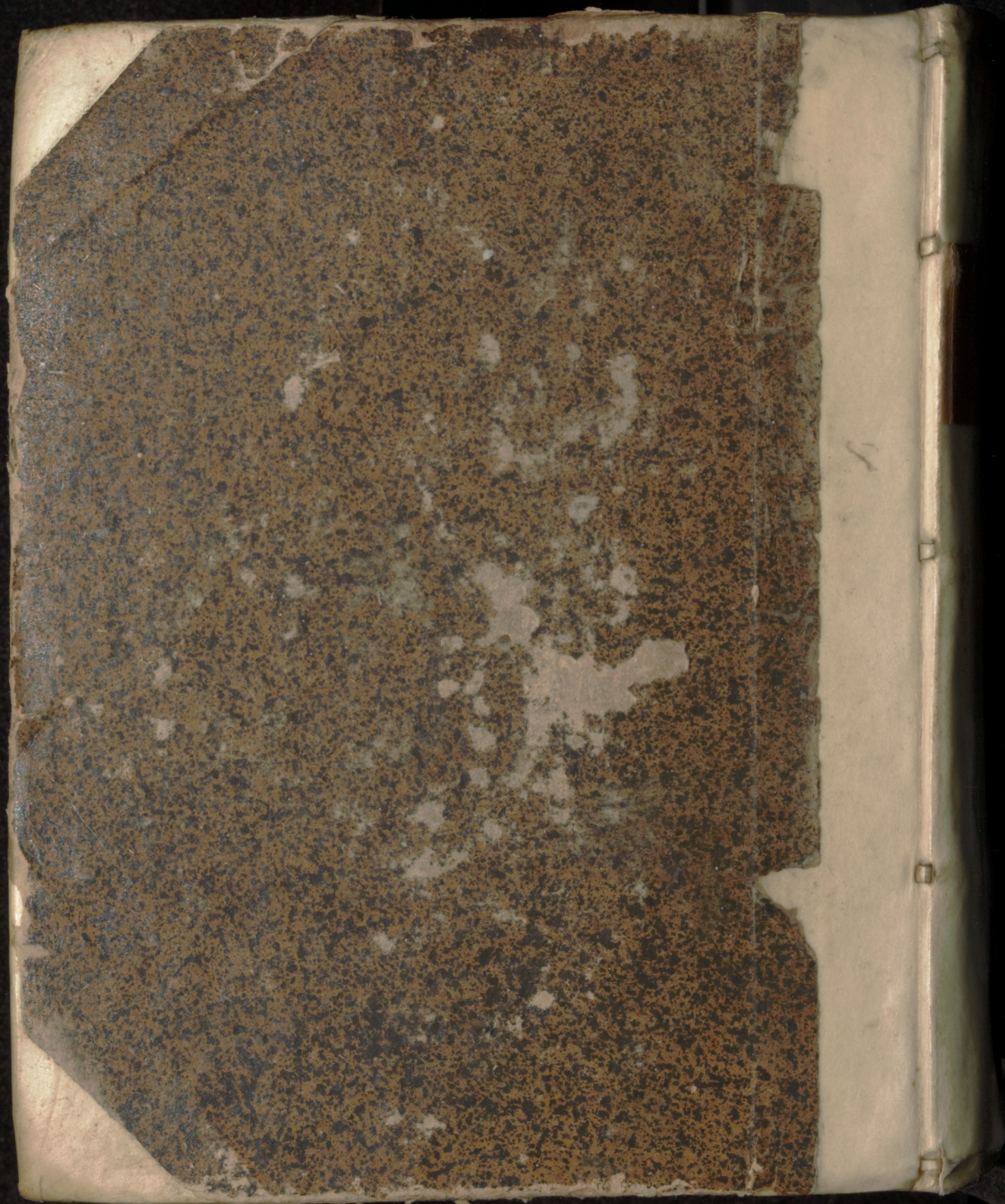
Serbum Ψ *de utraque dicitur, de impio. & ceteris omnibus creaturis, seu operibus Dei. Quo sensu dicitur Deus omnia alia fecisse, eodem etiam sensu intelligitur fecisse impium. Theatrum Sapientia: An, reliqua opera facere, tantusdem erit, atque, trahere illa? Theatrum Biblicum: Ergo, omnia fecit Deus, idem erit, quod omnia opera sua retraxit Deus. Theatrum Sapientia, urget instando, repetitque quater, nexu continuo, iutenogationem, An? An? An? An? Theatrum Biblicum instat exclamando, & rema, ceu indignam, aysorando: Qua est igitur peruersitas? Qua est hac audacia? Esne? Ergo?*

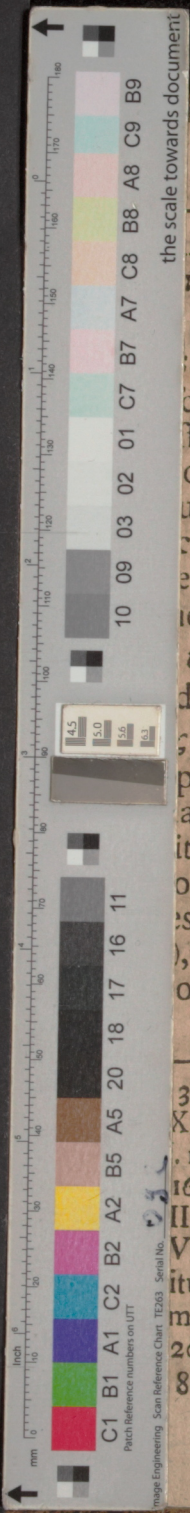
§. XXXVI. Non corrumpit sensum scripturae, qui Dei operationem, agentis impium in diem mali, de tetractione impij ad iustas debitasque poenas, interpretatur. Nam Providentiae divinae, quatenus ea circa impium versari dicitur, hic actus est. Providentia divina, omnes homines gubernans, & tales gubernans, quales invenit, non potest non agere impium. ut impium, in die mali, Salomonis tres continui versus hi sunt. Prov. XVI, 3. *de solve ad te hec opera tua, & firmabuntur cogitationes tuae* vers. 4. *Omne operatur Dominus in hoc responsum suum; & etiam impium in diem malum.* vers. 5. *Abominatio Iehosua est omnis elatus corde, etiam si manus ad manum fuerit, non erit innocens.* Versus Quartus, medius inter duos, tertium & quintum, connectit utrumque, & rationem reddit utriusque. Unversale mandatum est versu tertio, & mandato universali promissio additur universalis. Prior pars versus quarti, universalis & mandati, & promissi, praecedentis, rationem habet. Debemus omnes omnia opera nostra devolvere a nobis ad Dominum, tum ille firmabit, & prosperabit cogitationes nostras, & opera nostra, Namque Dominus, providentia sua, omnium consiliorum & eventuum gubernatrice, omnia agit, operatur, inquit, ducit, vocat ad hoc responsum suum, quo ille exaudit invocantes, hoc est, opera sua ad Dominum devolventes, atque ita respondet eorum precibus, consiliis, desideriis, ut firmitatem largiatur, prosperumque successum. Quia vero impius, sua impietate, huic Dei consilio reluctatur, neque invocat Dominum, non devolvit opera sua ad Dominum, hinc pergit ulterius divina Providentia, & hunc impium, qui corde suo effertur contra Dominum, quae impij cordis elatio est abominatio Domini, idem agit in diem mali, ut, quamvis manus manui jungat, annitaturque eluctari ex malo, non tamen reperiat innocens, sed puniatur ut nocens & impius. Quo modo ergo Dominus operetur, agaturque impium, in diem mali, pergit docere. Salomon, quum abominationem Domini, omnem, corde elatum, docet esse, quam superbam impietatem, cum exeret Dominus, non potest non eum involvere exitio ineluctabili.

§. XXXVII: Quod ergo in Theatro Biblico dictum est: *Hac verba aliter nequeunt verti:* responderetur, posse ea aliter verti, imò, considerata vocum proprietate, & connexione contextus, debere etiam aliter verti. Si est Salomon locutus de summo creationis fine, de ceteris omnibus creaturis seu operibus Dei, de omnibus aliis, simul autem & de impio, idque verbo uno eodemque, atque eodem in sensu eodem accepto, tum verò inter creaturas omnes, quae omnes bonae creaturae sunt, fuetit etiam impius productus, Unde ad continuationem creationis progressus fit, Creatio ergo prima creaverit pium. Creatio continuata creabit impium. Hæc non est creatio eadem. Adhæc, Impius, quem operatur Dominus in diem mali, quia explicatur reprobus, non est homo omnis, natus impius. Num Iacob, cum nasceretur impius, factus a Domino ad exitium, atque ad damnationem fuit? De impietate, quae peccato originali continetur, non est ad literam Salomon locutus.

§. XXXVIII. Finis imponitur. Cetera Disputationi ipsi reservantur. Analyfin autem Dicti Salomonis alia poterit exhibere exercitatio. Nos ad Dominum devolvimus opera nostra, bona spe freti, responsurum esse Dominum exauditione benigna desiderii nostris, ut firmentur cogitationes nostrae. Amen.

the scale towards document

τέμπεδαι καὶ ἐκχεῖσθαι mitti & ef-
eundemque tum πνεῦμα τῷ πατρὸς
, tum etiam πνεῦμα τῷ υἱῷ Spiritum
cum profitentur. Gratioussimam ve-
tionem Prophetæ (ε) & Apostoli (ζ)
o insigniunt, modumque donationis
us designant, quandoquidem Spiritus
credentes superveniat (η), & adinstar
elo delapsæ super eosdem cadat (θ),
ie in modum tanquam ὕδωρ ζωῆν (ι)
ὕδωρ ζωῆς (κ) aqua vitæ, corda fi-
det, ac veluti ἴησω ἰωω (λ) sive ἔλαιον
(μ) oleum lætitiæ sensu veri gaudii
perfundat. Novissimis nimirum tempo-
as, simul ac in terris officio mediatorio
it, & in coelos evectus (ο) ad dextram Dei
oeperit, festumque hebdomadum five
es, qui erit à futura resurrectione quin-
), appropinquaverit, Spiritum Sanctum,
o à Patre accepturus, ac ut Deus in
B omnes

3. Joel. III. 1. 2. (ζ) Act. II. 33. Tit. II. 6.
XIX. 6. adde Jef. XI. 2. LXI. r. Luc. IV. 18.
. 16.
16. X. 44. (ι) Joh. IV. 10. 14.
II. 1. 17. adde Jef. XLIV. 3.
V. 8. (μ) Hebr. I. 9.
itus Sanctus רוח קריכה spiritus lætitiæ di-
m. LI. 14.
20. itemque r. Joh. II. 18.
8. II. 33. (π) Act. II. 1.